

Вивчення стану психологічної безпеки курсантів у освітньому середовищі НУЦЗУ

Гура С.О.

кандидат педагогічних наук; викладач кафедри психології діяльності в
особливих умовах діяльності,
Національний університет цивільного захисту України,
М. Харків, Україна

Будь - яке середовище характеризується динамічністю й невизначеністю. Освітньому середовищу також властиві рухливість й мінливість, оскільки воно є результатом безлічі подій та ситуацій. Освітнє середовище весь час трансформується, його складові вступають у нові відносини й утворюють нові форми. При чому модель середовища, на якому б етапі розвитку вона не знаходилась, не може бути завершеною, тобто вона ніколи не має закінченої, повної форми, яка б характеризувалася впорядкованістю і стабільністю. Середовище є невизначеним, а отже не має характеристик, які б вказували на його можливу природу, тому що природа середовища теж є предметом постійних перетворень[1, 6].

Проблема психологічної безпеки в сучасному світі відноситься до однієї з найбільш актуальних, що зумовлено впливом численних чинників, що порушують стан психологічної безпеки та психологічної захищеності особи. Поняття «психологічна безпека освітнього середовища» розглядається як стан цього середовища, що створює захищеність, сприяюче задоволенню потреб в особистісно – довірчому спілкуванні, що забезпечує психічне здоров'я включених до неї учасників[4,8].

Психологізація освітнього середовища з метою збереження та зміцнення здоров'я її учасників, створення в освітній установі безпечних умов праці і навчання, захист від усіх форм дискримінації можуть виступати альтернативою агресивності соціального середовища, психоемоційному та культурному вакууму, наслідком яких є зростання соціогенних захворювань[2, 4, 10].

Однією з перспективних завдань психологічної безпеки особистості є узагальнення і синтез підходів з метою визначення інтегративного ресурсу психологічних можливостей людини, що забезпечують його безпеку. Не менш важливими завданнями є пошук і розробка діагностичного інструментарію, що вимірює даний ресурс; виявлення вікових, гендерних, професійних особливостей, що впливають на психологічні аспекти безпеки людини[10].

Психологічна безпека освітнього процесу у ВНЗ – це стан захищеності студента від погроз його достоїнству, душевному благополуччю, позитивному світосприйняттю[5].

Психологічне насильство представляє основну загрозу психологічної безпеки освітнього середовища. Причинами психологічного насильства в освітньому середовищі можуть бути як середовищні умови, так і міжособистісні відносини курсантів, студентів та викладачів. Разом з тим існує проблема недостатнього дослідження питань створення умов психологічної безпеки освітнього середовища ВНЗ, характеристик її учасників і характеру міжособистісних відносин, що призводить до виникнення ситуації, коли в результаті впливу несприятливих психологічних факторів відбувається формування офіцера, нездатного якісно виконувати службово-професійні завдання[3].

До основних проявів психологічного насильства в освітньому середовищі вищого військового закладу можна віднести: публічне приниження; образа; висміювання; загрози; образливе обзивання; примус робити щось проти свого бажання; ігнорування; неповажне ставлення; недобррозичливе ставлення[3].

Важливо розуміти, що загрози психологічної безпеки освітнього середовища ВНЗ зумовлюють зміст самого феномена «психологічної безпеки освітнього простору». Під психологічною безпекою розуміється стан освітньої середовища, вільного від прояву психологічного насильства у взаємодії, що сприяє задоволенню потреб у особистісно-довірчому спілкуванні, що створює референтну значимість середовища і забезпечує психічне здоров'я включених до неї учасників[2, 7, 9].

На даний час, у Національному університеті цивільного захисту України, у більшості, студенти та курсанти різних курсів задоволені навчанням. Дослідження показало, що показники, які характеризують стан захищеності студента/курсанта соціально – психологічного факультету від погроз його достоїнству зі сторони одногрупників або викладацького складу, душевному благополуччю, позитивному світосприйняттю у даному ВНЗ на I курсі більш сприятлива ніж на IV курсі. Так як, для курсантів та студентів I курсу, на цьому етапі, важливим є отримання базових знань, відмінних оцінок, бажання здати першу сесію та написання курсової роботи, а зі сторони викладачів вони відчують захист, розуміння та позитивний настрій на навчання та отримання нових знань. Саме ці характеристики важливі для курсантів та студентів на перших курсах навчання. А під час перебування в університеті відчують себе повноцінними особистостями та з повагою та честю носять звання студента/курсанта Національного університету цивільного захисту України.

Для курсантів та студентів на IV курсі головним є не тільки одержання необхідних знань, а й частка суперництва, тому деякі особи переймаються та відчують себе не достатньо комфортно у своїй групі, та відношення «лідерів» до «аутсайдерів» проявляється не з мотивом допомоги, а з мотивом перевершення. Викладацький склад відноситься з більшою вимогливістю, тому що на старших курсах необхідне формування орієнтації на подальше життя, на професійну успішність, самостійність та інше. Що і говорить про те, що курсанти та студенти IV курсу фактично задоволені життям і негативні зміни в університеті безпосередньо впливають на задоволеність не найкращим чином.

Щодо взаємозв'язку ситуативної тривожності з захищеністю, задоволеністю та відношенням до освітнього середовища, то результати I та IV курсів різняться.

Наприклад на I курсі взаємозв'язку між ситуативною тривожністю задоволеністю, захищеністю від викладацького складу та від одногрупників не виявлено, що говорить про стабільні та дружелюбні відносини. А на IV курсі взаємозв'язок був виявлений, і такі показників не випадкові, адже пріоритети та

мотиви на перших та останніх курсах дуже різні, що впливає абсолютно на всі показники соціально – психологічної безпеки освітнього середовища.

Звідси випливає масштабна задача усунення перерахованих загроз в освітньому середовищі, що буде сприяти зниженню психологічних небезпек і в освітньому просторі, і в більш широкому масштабі, через поширення безпечних відносин учасників соціального життя. Психологічно безпечними можна вважати такі міжособові відносини, які викликають в учасників почуття приналежності (референтної значущості середовища); переконують людину, що він перебуває поза небезпекою (відсутність перерахованих вище загроз); зміцнюють психічне здоров'я.

Забезпечення психологічної безпеки освітнього середовища і, як наслідок, охорона і підтримка психічного здоров'я її учасників має бути пріоритетним напрямком діяльності служби супроводу в системі освіти. Для забезпечення психологічної безпеки в освітньому середовищі необхідно проводити як групові, так і індивідуальні лекції, заняття з усіма учасниками освітнього процесу. Використовувати не тільки експрес – методи для поліпшення психологічної безпеки, а й певні корекційні роботи, консультації або тренінги.

Література:

1. Баева И.А. Психологическая безопасность в образовании: Монография. СПб., 2002. 271 с.
2. Гапонова С.А. Функциональные психические состояния студентов в образовательном пространстве высшей школы. – Н. Новгород, 2004.
3. Деулин Д. В. Специфика психологической безопасности образовательной среды высшего учебного заведения МВД. "Современное образование" 2013. № 3 С. 67-89
4. Кисляков П.А. Образование и здоровье в педагогическом вузе: опыт реализации и проблемы качества // Стандарты и мониторинг в образовании. 2010. № 2. С. 25 - 31.

5. Кисляков П.А. Формирование толерантности и профилактика идеологии экстремизма в молодежной среде // Современные исследования социальных проблем (электронный журнал). 2011. №3. URL: <http://sisp.nkras.ru/issues/2011/3/kislyakov.pdf> (Дата обращения: 20.10.2011).
6. Коджаспирова Г.М. Психолого-педагогическая культура педагога как ведущий фактор безопасности образовательной среды // Безопасность образовательной среды: Сборник статей / Ответственный редактор и составитель Г.М. Коджаспирова. – М., Экон-Информ, 2008, – с. 20.
7. Кокурин А.В., Овчарова Е.В. Совершенствование психологического сопровождения сотрудников отделов охраны уголовно-исполнительной системы России [Электронный ресурс] // Психологическая наука и образование PSYEDU.ru 2013. №1.
8. Лактионова Е.Б. Представление педагогов-психологов о рисках в образовательной среде (по материалам работы Круглого стола «Оценка и измерение психологической безопасности образовательной среды») // Безопасность образовательной среды: Сборник статей / Ответственный редактор и составитель Г.М. Коджаспирова. – М., Экон-Информ, 2008, – С.24
9. Леонова О.И. Психологические риски образовательной среды в эмоционально-личностном состоянии учащихся // Психологическая наука и образование, 2009 г. № 5, С. 20-25.
10. Писарь О.В. Формирование личной безопасности студентов на основе компетентностного подхода: Автореф. дисс. ... д.п.н. Казань, 2009. 36 с.